

УДК 811.161.2'276.6:378.147

О.Д. Тарасенко

Військова академія (м. Одеса), Україна

ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЕЛІТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

У статті представлено методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих військових навчальних закладах. Запропоновано ряд практичних вправ, які сприятимуть вивченню, удосконаленню професійної мови та виробленню риторичних навичок у майбутніх офіцерів.

***Ключові слова:** українська мова (за професійним спрямуванням), мова, культура мовлення, військова мовна комунікація, методичні рекомендації, педагогічна майстерність.*

Постановка проблеми

Реалії ХХІ століття вимагають якісно нових підходів до підготовки сучасних фахівців – кваліфікованих, грамотних, мовнокомпетентних, які б ґрунтовно володіли українською фаховою мовою на всіх її рівнях – орфографічному, граматичному, пунктуаційному, лексико-стилістичному.

Питання вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих навчальних закладах є досить актуальним. Міністерством освіти і науки України розроблено програму: програма курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яка складається з трьох змістовних модулів, до яких входять найрізноманітніші теми. Під час вивчення дисципліни передбачено проведення практичних занять (можуть бути й лекції) та відводяться години на самостійну роботу.

Загалом, викладання дисципліни вимагає особливого підходу, у жодному разі не треба все зводити до написання виключно ділових паперів, бо мовцю (професійному комунікатору), насамперед, треба грамотно спілкуватися українською мовою. Варто зазначити, що дисципліна може викладатися на різних курсах, в залежності від навчального плану вишу. Відводиться на її вивчення достатньо годин. Курсантів під час вивчення дисципліни можна розділити на 2 групи: 1-ша – курсанти 1,2 курсу (нещодавно закінчили школу); 2-га – курсанти 3,4 курсу, які багато чого призабули та й до того ж вивчають велику кількість інших дисципліни. Як показує практика, найскладнішою є 2 група.

Кожен фахівець будь-якої галузі повинен опанувати і знати державну мову; досконало оперувати професійною термінологією; реалізовувати мовні знання в усній та писемній формі під час професійної діяльності.

Слід зазначити, що вивчення вище зазначеної дисципліни досить є актуальним та важливим саме у вищих військових навчальних закладах, бо саме знання з мови відіграє важливу роль у період навчання та при виконанні службових обов'язків. Мова професійного комунікатора військової сфери повинна бути грамотною, злагодженою, чіткою і виступати «візитною карткою» такої структури як Збройні Сили України. «Досконала професійна мовна підготовка є запорукою професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця військової сфери» [12, с. 15].

Аналіз останніх досягнень і публікацій

На сьогодні «методичний скарб» для вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» добре представлено в підручниках провідних науковців: С.В. Шевчук, І.В. Клименко «Українська мова (за професійним спрямуванням)», Л.І. Галузинська, Н.В. Науменко, В.О. Колосюк «Українська мова (за професійним спрямуванням)», А.В. Корж «Українська мова професійного спрямування», С.В. Глушик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук «Сучасні ділові папери», С.В. Шевчук «Ділове мовлення для державних службовців». Указані джерела є «багатим матеріалом», своєрідним «дороговказом» у роботі викладача. Але він має пам'ятати про специфіку навчального закладу, тому сам процес навчання мові має тісно пов'язуватись з майбутнім фахом тих, кого навчаємо.

Належну увагу щодо методики викладання дисципліни приділили такі вчені: Надія Князев «До питання вивчення «Української мови (за професійним спрямуванням)», Євдокія Кравченко «Інтерактивне навчання як засіб формування комунікативної україномовної компетенції студентів», Валентина Краснікова «Культурологічний підхід до навчання української мови у вищій школі» та ін.

Попри велику кількість наукових праць, підручників, знаходимо обмежену кількість розробок, що репрезентують методичні рекомендації щодо викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у ВНЗ. До них можна віднести такі праці: Погиба Л.Г., Грибніченко Т.О. «Українська мова фахового спрямування», Погиба Л.Г., Грибніченко Т.О. «Практикум з української мови за професійним спрямування», Тарасенко О.Д. «Основи наукового стилю». Сказане вкотре підтверджує актуальність теми, що досліджується.

Постановка задачі та її розв'язання

Мета статті: впровадження нових методів вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» з метою якісного її засвоєння.

Завдання, які ставимо: визначити взаємозв'язок мови та мовлення; з'ясувати, що культура мовлення та знання про мову мають важливе значення як для кожної особистості, так і для представників нової генерації, еліти, тобто військових; довести, що саме через мовні знання вони можуть вивчити культурні надбання та традиції; визначити специфіку дисципліни, яка формує та розвиває риторичні здібності вихованців; знайти інтерактивні (нові) методи навчання; інтерпретувати особливості педагогічної майстерності у роботі з сучасною молоддю.

Отож, викладач вищої школи зобов'язаний спрямувати курсантів на правильне вивчення державної мови і за посібниками, що орієнтують на професійне спілкування. Потрібно знайти індивідуальний підхід до кожного курсанта, реалізовувати педагогічну майстерність – застосовувати інноваційні форми навчання, які якнайбільше зацікавлять предметом, надаватимуть змогу краще знати предмет.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

На основі наукових досліджень, праць, досвіду викладачів-філологів вищої школи та власного досвіду роботи спробуємо виробити нові підходи щодо викладання дисципліни саме у вищих військових закладах, які готують офіцерів Збройних Сил України. Варто зауважити, що підставою для створення методичних рекомендацій стала плідна робота з курсантами, молодшими сержантами Військової академії (м. Одеса).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Формування всебічно розвиненої, духовно багатой мовної особистості, спроможної на соціальну адаптацію й репрезентацію власної індивідуальності, неможливе без культури мовлення. Курсант (молодший сержант) ВВНЗ має не тільки засвоїти вироблені суспільством правила мовленнєвої комунікації, а й оволодіти протягом навчання певним рівнем мовленнєвої компетентності. Увага до культури мовлення зумовлена тим, що вона є складовою мовленнєвої підготовки курсантів. Культура виразного й образного мовлення передусім пов'язана з комунікативними якостями мовлення. До комунікативних якостей мовлення належать такі: правильність, точність, виразність, багатство, змістовність, логічність, емоційність. Через освоєння сучасної української термінології, що є невід'ємною частиною лексичної системи мови, реалізується комунікативна прагматична мета: досягнення високого рівня культури мовлення. «Мовна культура – невід'ємна складова загальної культури людини. Від уміння володіти словом значною мірою залежить якість військової діяльності, ефективність виконання фахової роботи чи проведення профілактичних дій, спрямованих на підтримання в діяльності військовослужбовців високого рівня якості. Високий інтелект, чисті помисли, благородство і милосердя, помірна емоційність, толерантність, естетичний вигляд і етичне поведіння – такі бажані для нас якості немислимі без мовної культури, без культури думки і вислову» [17, с. 85].

Важливим завданням науково-педагогічних працівників, офіцерів-вихователів є дбайливе ставлення до нагромадженого мовного багатства, активно його розвивати і вдосконалювати, енергійно розповсюджуючи знання й використання української мови. Слід відмітити, що виховання у Збройних Силах України здійснюється на бойових, патріотичних традиціях українського народу. Тому всі, хто причетний до навчання й виховання особового складу, повинні допомогти усвідомити курсантам (молодшим сержантам) значення державної мови для розбудови України, необхідність її вивчення та впровадження у практичну діяльність. Особливо це стосується науково-педагогічних працівників, бо саме їм належить впевнено і логічно викладати свої думки, використовуючи психологічні засоби впливу на курсантів (слухачів). Велику увагу щодо належного вивчення державної мови повинні демонструвати, зокрема викладачі-словесники. Навчальний матеріал, викладений «правильною» державною мовою, стає дієвим засобом впливу. Це так званий комунікативний етап виступу перед слухачами. Викладач постійно повинен акцентувати увагу щодо вивчення мови за професійним спрямуванням. Про це читаємо у Л. Г. Погиби: «У професійній діяльності мова є важливою складовою компетенції фахівця. Фахова мова реалізується у фаховому мовленні та виконує своє комунікативне призначення. Система підготовки сучасного фахівця передбачає розуміння ним важливості комунікативного призначення мови у професійній діяльності» [12, с. 14].

Які б викладач не застосовував методи, прийоми при викладанні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», все зводиться до того, щоб вони добре засвоїли поняття «мовні норми» (далі – МН). Саме знання мовних норм, їх правильне використання, застосування на практиці курсантами (в усному та писемному мовленні), дає право говорити про їх мовну компетентність в цілому. На наш погляд, цю тему потрібно вивчати на перших заняттях. Представлення мовних норм може подаватись у вигляді таблиці, де вказується назва мовної норми, за що відповідає й наводяться приклади: речення, словосполучення (див. «Сучасні ділові папери» С.В. Шевчук, О.В. Дияк). Окрім цього, у відведених пустографах, курсанти на завершення курсу подають власні приклади речень, що відображають їх майбутній фах. Це вкотре підтвердить важливість навчального питання і дасть змогу закріпити його.

Поняття культури мови й культури мовлення знову ж таки пов'язуються з МН. Курсантам необхідно розповісти, що мовна культура прямо залежить від словникового запасу, його

правильного використання; загалом збагачення. Все сказане підводить до розгляду теми заняття «Словники у професійному мовленні». Тема є дуже цікавою. По-перше, радимо викладачам забезпечити заняття різними типами словників. Таким чином, курсанти (молодші сержанти) зможуть поновити у пам'яті знання про розділи мовознавства «Лексикологія», «Лексикографія». Сам процес опрацювання бачимо так: курсанти на занятті виписують назву словника та слова з нього (5-7 слів), обов'язковим для опрацювання пропонується термінологічний словник, потім з виписаними словами потрібно скласти речення (різні за структурою) або зв'язний текст, що пов'язуватимуться з майбутнім фахом. На самостійну роботу пропонується виписати слова-терміни (10 слів), дати їм повну характеристику за структурним складом; можна запропонувати зробити їх морфемний розбір. Особливої уваги заслуговує словникова робота з паронімами: викладач задиктовує групи паронімів, а завдання курсантів – виписати їх значення, оперувати ними на заняттях та у професійній діяльності. Аналогічно можна опрацювати навчальне питання «Синоніми у діловому мовленні».

Актуально, на наш погляд, опрацювати на практичних заняттях переклад російських словосполук на українську мову та складати з ними речення, вводити у контекст. Як приклад, наведемо декілька позицій: избежать опасности – уникнути небезпеки, из уважения к Вам – з поваги до Вас, к Вашему сведению – до Вашого відома, к десяти часам – на десятю годину, до десятой години, за отсутствием сведений – через брак відомостей, по случаю праздника – з нагоди свята тощо. Окрім цього, заслуговують на увагу вправи такого зразка: переписати переклад слів чи словосполучення з російської мови на українську та скласти з ними речення за фахом. Подаємо приклад таких словосполучень: бдительность – пильність, благоприятный – сприятливий, боеспособный – боєздатний, взрывоопасный – вибухонебезпечний, вероятность – імовірність (ймовірність), вызов – виклик, вышеупомянутый – вищезгаданий, вслух – вголос, государство – держава, доказательство – доказ (доведення), доклад – доповідь, долг – борг, эксплуататор – визискувач, заставить – примусити, внештатный – позаштатний, группа разведывательная – розвідувальна група, недостоверные данные – недостовірні дані, группа технического обслуживания – група технічного обслуговування, государственная измена – державна зрада, командир полка – командир полку, коэффициент безопасности – коефіцієнт безпеки, командующий парадом – командувач парадом, демаркационная линия – демаркаційна лінія, мишень скрывающаяся – мішень зникаюча. Варто давати вправи на редагування та переклад з російської мови із визначенням розбіжностей в обох мовах. Усі запропоновані вправи та завдання спонукають курсантів до якнайкращого опанування лексичним багатством та можливостями нашої мови й допоможуть подолати явище «інтерференції» у мовленні. Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її орієнтованості на риси бездоганного, зразкового мовлення. Щоб бути зразковим, мовлення має характеризуватися такими найважливішими ознаками: правильністю, змістовністю, послідовністю, точністю, виразністю, доречністю та доцільністю. Говорячи про культуру мовлення, необхідно звернути увагу на поняття «етикет» – типові формули вітання, побажання, прощання, запрошення та використання цих мовних формул у стандартних етикетних ситуаціях у процесі спілкування: вміння вислухати іншого, вчасно і доречно підтримати тему. Уважність, чемність і ввічливість – основні вимоги мовного етикету. Неабияке значення мають тон розмови.

Науковці переконують, що 60% курсантів (студентів) вважають обговорення більш прийнятним у процесі навчання фаху. Тому у роботі з курсантами варто використовувати на практичних заняттях тренінги – ситуативні завдання, в яких можна запрограмувати будь-яке мовне явище чи комунікативну проблему і розвивати важливі для фахівця уміння: слухати, говорити, запитувати, відповідати, аргументувати. На закріплення теми пропонуємо курсантам скласти діалог, де відображено використання тих чи інших мовних формул (Бажаю здоров'я!, Добридень!, Здорові будьте!, Радий тебе (Вас) вітати!, Дозвольте Вас привітати! тощо). Під час

вивчення даних тем потрібно використовувати завдання: моделювання ситуації, що є розігруванням діалогу («Рекламування свого навчального закладу», «Розмова з командиром», «Розповідь про престижність та важливість Вашої майбутньої професії» тощо). Для покращення загальної культури курсантів, виявлення рівня їх грамотності радимо писати словникові диктанти; з деякими лексемами пропонується скласти речення. Тема «Стилі мови» потребує також належної уваги, методичного підходу. Закріплення теоретичного матеріалу слід пов'язати з домашнім завданням: курсантам потрібно дібрати речення або ж уривки текстів до кожного стилю мови із зазначенням джерела.

Особливої уваги необхідно приділити повторенню орфограми «Відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові» (курсантам пропонується на домашнє завдання провідміняти їхнє прізвище, ім'я та ім'я по-батькові й одне на вибір). Знання цієї орфограми у сукупності з етикетними мовними формулами дасть позитивний результат при опрацюванні різних видів листів. Вміння правильно писати ділові листи й здійснювати ділову кореспонденцію є запорукою вирішення різноманітних партнерських питань. Від грамотно та охайно оформленого листа часто може залежати «доля справи». Сказане ще раз підтверджує важливість вивчення теми.

В одному з модулів належна увага приділяється риторичній компетенції. Як відомо, риторика (красномовство) як наука і навчальна дисципліна зайняла належне місце у вищій школі й з кожним роком увага до неї зростає. Маємо зазначити, що не зайвим буде в процесі вивчення даного блоку повторення діалогічного мовлення. На зміст і характер його впливають такі психологічні аспекти, як процес сприйняття мови іншої особи та орієнтація в ситуації, формуванні змісту сказаного і підбір відповідних мовних засобів для підтримки діалогу. Важливо зацентувати увагу на правильній побудові промови та її виголошенні. Вивчення основних риторичних аспектів є необхідним, так як у майбутньому кожен військовослужбовець повинен виступати публічно: командувати, проводити інструктажі, наради тощо. Основи риторичних знань будуть при нагоді під час вивчення наукового стилю й, зокрема, при захисті наукового повідомлення чи реферату. Це перші кроки, що вчать виступати публічно. Викладач повинен зацентувати увагу курсантів на дотриманні регламенту під час виступу, проконтролювати їх рівень мовленнєвої культури. Навчити компетентності та дотримання наукового етикету. При такому підході курсанти здобувають риторичні знання та вчать критично оцінювати свої сильні та слабкі сторони під час публічного виступу. При вивченні «УМПС», до складу якої входять заняття з риторики, вважаємо за потрібне вводити наступні завдання на практичних заняттях: розповідь напам'ять патріотичної поезії, написати «Лист до ветерана», підготувати та захистити наукове повідомлення. Такі вправи розвивають творче, логічне мислення курсантів, дають змогу вдосконалювати свої теоретичні та практичні знання з мови, правила виступу перед аудиторією. Зазначені вправи є передумовою того, що так курсант зможе якнайкраще вивчати мову на академічному рівні, продемонструвати свій талант та навички під час публічного виступу, що є запорукою успіху у майбутньому під час виконання службових обов'язків.

Тема «Науковий стиль» розкриває для курсантів знання, які необхідні їм при написанні наукових робіт будь-якого жанру. Тих, хто навчається необхідно якомога більше залучати до роботи з науковою літературою. Важливим етапом при вивченні цього стилю є опрацювання фахових статей: їх аналіз, загальна характеристика. Доречним буде завдання на опрацювання фахових журналів, газет: дати характеристику виданню, написати до однієї з фахових статей анотацію.

Всім відомо, що вища школа відрізняється від середньої не тільки спеціалізацією, а й головним чином методикою навчальної роботи й ступенем самостійності тих, кого навчаємо. Викладач лише організовує пізнавальну діяльність курсантів. Курсант сам здійснює пізнання. Самостійна робота завершує задачі усіх видів навчальної роботи. Ніякі знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Крім того, самостійна

робота має виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність умінь та навичок, але і як рису характеру, що відіграє суттєву роль у структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації. Основою самостійної роботи служить науково-теоретичний курс, комплекс отриманих курсантами знань. Під час розподілу завдань курсанти отримують інструкції щодо їх виконання, методичні вказівки, посібники, список необхідної літератури. До самостійної роботи можна винести написання реферату та підготовку до захисту, опрацювання проблемних та індивідуальних завдань. На нашу думку важливим та цікавим для курсантів буде культурологічний підхід для реалізації самостійної роботи. Це може бути організована екскурсія до військових, військово-морських музеїв; відвідування кінотеатрів, з метою перегляду кінофільмів на патріотичну тематику та професійного спрямування, похід до театру, бібліотеки. Потім, запропонувати завдання: написати роботу у вигляді відгуку. Можна рекомендувати курсантам написати творчу роботу (твір-розповідь) щодо обраної спеціальності. Це дасть змогу розвивати у них критичне мислення.

У навчальному процесі чільне місце займає залучення курсантів до участі у наукових конференціях для молодих науковців, де вони виступають з науковими доповідями, обговорюють актуальні питання, оформлюють свої перші публікації у наукових виданнях. Для роботи зі здібними, обдарованими курсантами діють наукові гуртки (прикладом може слугувати військово-науковий гурток Військової академії (м. Одеса)).

Гадаємо, що виховання мовнокомпетентного фахівця військової сфери напряму залежить від офіцерів. Тому варто додати, що важливою складовою під час навчання та виховання курсантів, молодших сержантів є спілкування (діалоги, бесіди, обговорення) з тими офіцерами, які, безпосередньо брали участь у антитерористичній операції (АТО). Саме виступи таких офіцерів дадуть змогу якнайкраще усвідомити вибір майбутньої професії та її статус у нашій державі. Так, вихованці зможуть краще зрозуміти особливості професійної мови й складові мовної (мовленнєвої) стратегії під час виконання службових обов'язків.

Висновки

Отже, усі підходи до вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» будуть реалізовані на належному рівні, якщо в цьому зацікавлений, в першу чергу, викладач. Важливим завданням викладача (науково-педагогічного працівника) є дбайливе ставлення до нагромадженого мовного багатства, активно його розвивати і вдосконалювати, енергійно розповсюджуючи знання й використання української мови.

Викладання дисципліни, безумовно, має свою специфіку, тому сам процес вимагає від викладача великих зусиль, творчого підходу для реалізації поставлених мети та завдань. Педагог має бути доброзичливо налаштованим, розкутим, відкритим, толерантним, подавати зразок творчого підходу до розв'язання певних проблем, завдань. Саме вищезазначені підходи у процесі вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» дають змогу через вивчення мови формувати і розвивати навички майбутнього офіцера як Патріота та представника еліти Збройних Сил України.

Отже, результати курсантів та засвоєння ними дисципліни залежить від високої педагогічної майстерності викладача.

Перспективи подальших досліджень

Не дивлячись на той факт, що методичних порад представлено достатньо, багато питань з царини – методика викладання мови як ділової, залишаються малодослідженими. Тому, перспективу подальших досліджень вбачаємо у особливостях вивчення тем «Ділові папери» та «Українська термінологія як складова фахової діяльності» у ВВНЗ.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. А. Розвиток умінь професійного спілкування майбутніх магістрів військово-соціального управління // Зб.наук.пр. «Військова освіта» – №1(21). – Київ, 2008. – С.55–62.
2. Гигарева Т.Г., Белоус И.М. Мультимедійні слайд-лекції – нова технологія навчання // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч.1. – Одеса, 2011. – С. 117–118.
3. Добровольська К.П. Наукові засади оптимізації управління якістю мовної підготовки майбутніх фахівців-пріоритетний напрям досліджень // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч. II. – Одеса, 2011. – С. 61–62.
4. Думанська Л.Б. Формування лексичної компетенції студентів-архітекторів у ВНЗ // Зб.наук.пр. «Військова освіта». – №1(21). – Київ, 2008. – С. 55–62.
5. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич, 1994. – 218 с.
6. Ісаєнко Т.К. Моральна культура майбутніх офіцерів у контексті військово-національних традицій // Зб.наук.пр. «Військова освіта». – №1(21). – Київ, 2008. – С. 77–84.
7. Законодавчо-нормативні акти з питання функціонування української мови як державної: Збірник. 2 вид. / упоряд. Я. Буряк і Р. Новоженець. – Львів, 2010. – 200 с.
8. Ковальчук Г.В., Купрата Н.Я. Професіоналізм і творчість як невід'ємні складові для покращення навчального процесу у ВНЗ // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч. II. – Одеса, 2011. – С. 87–89.
9. Князян М.О. Методологія й технології організації самостійної роботи в процесі викладання філологічних дисциплін // Функціональна лінгвістика: сб.науч.работ. – №3. – Симферополь, 2012 – С. 261–263.
10. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика: пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М.І. Пентиліук. – К.,1994. – 240 с.
11. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О. Практикум з української мови за професійним спрямуванням : підручник / Л.Г. Погиба, Т.О. Грибіниченко. – К. : Кондор, 2011. – 350 с.
12. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О. Українська мова фахового спрямування : підручник / Л.Г. Погиба, Т.О. Грибіниченко. – К. : Кондор, 2011. – 350 с.
13. Семенова В.Г., Танасюк І.М. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів за допомогою проблемного навчання // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч. I. – Одеса, 2011. – С. 268–270.
14. Статути Збройних Сил України. – К.,2008. – 432 с.
15. Троян А.О. Самостійна робота студентів та виховання культури мовлення // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч. I. – Одеса, 2011. – С. 281–282.
16. Тараненко А.А., Бріцин В.М. Російсько-український словник для ділових людей / А.А. Тараненко, В.М. Бріцин – К., 1992. – 198 с.
17. Циганок Н.І. Роль мовленнєвої культури у формуванні особистості військового фахівця // Зб.наук.пр. «Військова освіта» – №1(21). – Київ, 2008. – С. 85–92.
18. Шевчук С.В. Ділове мовлення. Модульний курс : підручник./ С.В. Шевчук. – 4-те вид. – К.,2009. – 448 с.
19. Шевчук С.В. Російсько - український словник ділового мовлення = Русско-украинский словарь деловой речи. – 3-тє вид., перероб. і допов. / С.В. Шевчук. – К. :Арій, 2010. – 488 с.
20. Шевчук С.В., Клименко В.І. Українська мова за професійним спрямуванням / С.В. Шевчук, В.І. Клименко. – К.,2011. – 697 с.

21. Шевчук С.В. Українська мова професійного спрямування / С. В. Шевчук. – 2010. – 281 с.

22. Чернишев В.Г. Щодо використання мультимедія в навчальному процесі / В.Г. Чернишев, Д.В. Окара, В.Ю. Денисенко, І.Л. Ковальова, І.В. Молчанюк // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Ч.І. – Одеса, 2011. – С. 128–129.

Рецензент: А. М. Варинська, к.філол.н., професор, Одеська національна морська академія

**ФОРМИРОВАНИЕ ВОЕННОЙ ЭЛИТЫ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ
ПРИ ИЗУЧЕНИИ ДИСЦИПЛИНЫ «УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ»**

О.Д. Тарасенко

В статье представлены некоторые методические рекомендации по изучению дисциплины «Украинский язык профессионального направления». Предложено значительное количество упражнений, которые будут способствовать усовершенствованию профессиональной речи и выработки риторических навыков у будущих офицеров.

Ключевые слова: украинский язык профессионального направления, язык, культура речи, военная языковая коммуникация, методические рекомендации, педагогическое мастерство.

**IRE FORMATION OF MILITARY ELITE OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE
PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN THE PROFESSIONAL**

O.D. Tarasenko

There are some methodical recommendations in the article about teaching 'the Ukrainian language'(professional course). A number of practical exercises was offered to promote the study improve the professional language and to develop rhetorical skills by future officers.

Keywords: language, speech, speech culture, military language communication skills, methodical recommendations, pedagogical.